

Træk
fra
Landhusholdningsselskabets Virksomhed
gennem 175 Aar.

1751. Tanken om et „Patriotisk Selskab“ fremsattes første Gang af Mineralinspektør og Byskriver *Andreas Birch*, København. Det skulde fremme „en bedre Benyttelse af Fædrelandets Producter“.

*

1768. Professor *Martin Hübner* foreslog Kong Christian den Syvende at oprette et Selskab, der ved „*Vejledninger, Præmier og Belønninger*“ skulde opmuntre alle Grene af den almindelige Økonomi“. — Kongen afslog dog dengang at støtte Planen.

*

Tanken om Oprettelsen af et saadant Selskab videreførtes af Kaptajn *Hirschnach* og Statsøkonomen *Chr. Martiell*. Det af sidstnævnte udarbejdede Forslag blev paa et Par Møder i Slutningen af December 1768 „oplæst, bedømt og bifaldet at trykkes“.

*

1769. „*Det Danske Land-Huusholdings Selskab*“ begyndte den 29. Januar sin Virksomhed og skulde virke for „at opmuntre ved Priser og Premier Landmanden, Kunstneren og Handelsmanden udi Hans Kongelige Majestæts samtlige Riger og Lande“. — Det tillagdes senere Betegnelsen „kongelige“.

*

Lovene bestemte, at enhver god Borger kunde blive valgt til Medlem, „naar han mente Kongen og Landet det vel“. Medlemskontingentet var 10 Rdl. Kurant (32 Kr.) aarlig.

„Overordentlige velgørende Medlemmer“ kunde udnævnes af Selskabet. Disses Medlemskontingent var 20 Rdl. aarlig. Medlemstal efter et Aars Forløb ca. 250.

*

Selskabet skulde bestaa af alle Stænder fra Ridderen til Bonden, og det fremhæves, at „Fødsel og Stand ligger Selskabet mindst paa Hjerte i et Land, hvis daglige Samtale nu er bleven Bondens Tarv og Handelsmandens Ønske“. — For Datiden var det et Brud paa tilvante Former, men i Pagt med den Aand, der skulde bære en ny Tid frem.

*

Den Bestemmelse var fastsat, at „ogsaa en Bondemand“ skulde have Plads i det Selskab af fremtrædende Mænd, hvor Rigets ypperste, *J. H. E. Bernstorff*, førte Forsædet. — Det blev „den lærde Bonde“, *Hans Jensen* (Bjerregaard), „Selvejer i den hæderlige Bondestand“, der først kom til at indtage denne Plads.

*

Selskabets første Præsidenter var Grev *Johan Hartvig Ernst Bernstorff*, Professor *J. B. Dons* og Professor *Martin Hübner*, og dets første Sekretær *Chr. Martfeldt*.

Som en særlig Gunstbevisning fik det stillet Lokaler til Raadighed paa „det kgl. Palæ i Kalleboderne“ (Prinsens Palæ, hvor Landhusholdningsselskabet endnu har sin Mødesal) og bevilgedes Portofrihed.

*

1770. Der udsattes Prisopgaver for saavel Landbrug som Industri, Handel og Haandværk, 10 teoretiske og 10 praktiske. Præmierne var enten Medaljer eller en Pengesum. En praktisk Opgave lød: 3 Præmier til „den Byes Selvejerbønder i Danmark, der viser sig villigst og stræbsomst til at efterkomme Forordningen af 28. Juli 1769 om Fællesskabets Ophævelse“.

*

Den første Redskabsprøve i Danmark — en Plovprøve — afholdtes af Selskabet den 18. Oktober 1770. De nye Svingplove viste sig den gamle Hjulplov langt overlegen,

og der ansattes en Plovmand til at yde Vejledning ved Pløjning med disse. Landbrugets første Konsulent kan man maaske sige.

*

1779. Den første Guldmedalje tildeltes den senere Amtmand *Esaias Fleischer* for hans Afhandling: „Agerdyrknings-Katekismus til Underretning for Landmanden i Danmark.“

*

1782. Selskabet fik overladt en Plads i den officielle Almanak (Universitetsalmanakken) til økonomiske Afhandlinger „Bonden i Særdeleshed til Oplysning og Nytte.“ — Denne Ordning bestaar fremdeles. Selskabet leverer hvert Aar en landøkonomisk Afhandling til Almanakken.

*

1792. Landhusholdningsselskabet tog Initiativet til Opførelse af *Frihedsstøtten*, et af Europas ældste Mindesmærker i sin Art. Det nedlagde en Guldplade med Indskriften: „Aar efter Christi Fødsel 1792 satte eenige Borgere her en Støtte af Steen til Minde om deres Konges Christian den Syvendes Velgierninger imod Danmarks Bondestand, især ved at løse den fra Stavnsbaandet.“

*

1811. Selskabet gjorde en Indsats for Anlæg af Haver. Det oprettede 2 Planteskoler for forædlede Frugttræer, hvorfra mange Tusinde Træer og Frugtbuske spredtes til navnlig de sjællandske Bondehaver.

*

1814. „Landoekonomiske Tidender“ — fra 1831 *Tidsskriit for Landøkonomi* — begyndte at udkomme. Danmarks ældste Landbrugstidsskrift.

*

1818. Landhusholdningsselskabet erhvervede med Støtte af Statskassen 300 Tdr. Land af St. Magleby's (Hollænderbyens) Overdrev, der tilplantedes med Løv- og Naale-



LANDHUSHOLDNINGSELKABETS FØRSTE MEDALJER

I 1770 lod Selskabet præge 2 Belønningsmedaljer i Guld og Sølv. De skulde anvendes som Præmier for at „krone velfortjente Medborgeres Flid“.

Medaljerne er her gengivet i naturlig Størrelse. Paa begge Medaljers Avers (Forside) findes foruden Motiv graveret Selskabets oprindelige Navn: *Det kongelige danske Land-Huusholdings Selskab*, oprettet 29. Januar 1769.

Paa Reversen bærer den største Medalje følgende Indskrift: „*Fliids- og Vinskieligheds Belønning til Fædernelandets bedre Flor*“, og den mindste: „*Beviis paa en god Borgers udviiste patriotiske Flid*“.

træer — som Eksempel for Landets øvrige skovfattede Egne. *Kongelunden* — den af Johanne Luise Heiberg besungne — var hermed skabt. Amager havde faaet sin Skov.

*

1820. Selskabet afholdt sin første Præmiepløjning, der efterfulgtes af 10 tilsvarende Pløjningskonkurrencer. Formaalet med disse var bl. a. at „overvinde Tjenestefolkenes Uvilje“ mod Brugen af Svingploven.

*

Uddannelsen af Landvæsenlærlinge paabegyndtes i 1820 og er fortsat siden da. De først antagne Lærlinge fik Kost og Logi, men ingen Løn, fri Rejse fra Lærested til Lærested samt *Militærfrihed*.

*

1826. Den første af de 19 Amtsbeskrivelser, omfattende Vejle Amt, udsendtes. Disse skulde „levere Bidrag til Kundskab om Landets nuværende Tilstand i økonomisk Henseende“. — Gennem Amtsbeskrivelserne fremskaffedes vigtige Oplysninger om Agerbrugets Forhold paa det Tidspunkt, og de er nu betydningsfulde historiske Kildeskrifter.

*

1831. Selskabet slog til Lyd for, at der søgtes afholdt en aarlig Sammenkomst mellem praktiske Landmænd, Fabrikanter og Handelsfolk, samt at der til Sammenkomsten knyttedes en Landbrugsudstilling. Der skulde dog hengaa endnu 14 Aar, inden Tanken om den første *Landmandstorsamling* kunde realiseres.

*

1837. Uddannelsen af Mejersker paabegyndtes paa en Række større Gaarde, en Foranstaltning, der fik Betydning for Mælkeribrugets Udvikling i de følgende Aar. Indtil 1875, da Uddannelsen videreførtes i ændret Form med Sigte paa Mejeridrift, uddannedes ca. 300 Mejersker.

*

1843. Uddannelsen af Engvandingslærlinge toges op og foregik især i Ringkøbing Amt. Om Sommeren var de beskæftiget ved praktiske Arbejder, mens Vinterhalvaaret var helliget de teoretiske Fag: Nivellering, Landmaaling m. v.

*

1852. Selskabet iværksatte en Uddannelse af Dræningsmestre, og der sattes ind paa at vække almindelig Interesse for Dræningen, efter at de første gode Resultater deraf var blevet kendt. Indtil 1871 uddannedes ialt 293 Dræningsmestre.

*

1853. Der paabegyndtes en Uddannelse af Mejeribødkere eller Hollænderilærlinge (paa Nutids-Dansk: Foderelever), som foruden Kvægets Røgt og Pleje skulde lære Mejeribødkerfaget. 1891 ændredes Betegnelsen til Foderlærlinge.

*

1855. Landhusholdningsselskabet begyndte at sende unge Bønder sønner til Skotland for at lære Rodfrugtdyrkning. Der uddannedes 2—5 Elever aarlig indtil 1877, da man fandt, at Rodfrugtdyrkningen nu kunde læres tilfredsstillende herhjemme.

*

1857. Selskabets Foretagsvirksomhed indlededes. Dog var der gjort et Forsøg i Aarene omkring 1820, men det maatte indstilles, fordi Tiden endnu ikke var moden nok dertil. Gennem disse Foredrag er der i stor Udstrækning fremsat Forslag eller udkastet Ideer til betydningsfulde Foranstaltninger, som senere er blevet realiserede.

*

1858. Agerdyrkningskemi var ved at blive aktuel. Selskabet lod foretage Analyser af Kunstgødninger, Kalk og Mergel, Rodfrugter m. v., som var i Handelen. For at vække Interesse for Spørgsmaalet i Almindelighed vedtog Selskabet at dække Halvdelen af dets Medlemmers Udgifter til saadanne Analyser.

*

1860. Meteorologiske Observationsstationer oprettedes i forskellige Egne af Landet. De lededes af Landhusholdningsselskabet, der bekostede deres Drift, indsamlede og bearbejdede Materialet. Efter 12 Aars Forløb var der sket saadanne Fremskridt i meteorologisk Henseende, at Arbejdet nødvendiggjorde en mere omfattende Ordning, end Selskabet kunde magte, og Staten førte det videre som *Det meteorologiske Institut*.

*

1861. Landhusholdningsselskabet ansatte den senere Professor *Th. R. Segelcke* som Konsulent i Mælkeribrug — Selskabets — og dermed Landbrugets første egentlige Konsulent.

*

1865. Selskabet fik af Hensyn til Eksporten af Landbrugsprodukter gennemført en regelmæssig Dampskibsforbindelse mellem Danmark og England. Det antog som „Tillidsmænd“ for Sælgerne „Konduktører“ blandt yngre Landmænd, der fulgte med hvert Skib for at overvaage f. Eks. Kreaturenes Pasning under Overfarten.

*

1866. Efter Tilskyndelse af Selskabet og med økonomisk Støtte fra dette paabegyndte *N. J. Fjord* sine bekendte Kogningsforsøg med Kød og senere Mælk. Arbejdet udvidedes til ogsaa at omfatte Fodringsforsøg m. m. og overgik 1882 til Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles Laboratorium for landoekonomiske Forsøg.

*

1869. Landhusholdningsselskabet fejrede sit 100 Aars Jubilæum i Forbindelse med den 11. Landmandsforsamling i København den 7. Juli. Kong Christian den Niende holdt Talen for Selskabet. — En Kreds af Bidragydere, repræsenterende alle Stænder fra „Hans Majestæt Kongen til Husmanden“, overrakte Selskabet et Gavebrev: *Fond til Landmænds Uddannelse*.

*

1876. Dyrlæge *P. Jessen* ansattes som Selskabets Konsulent i Husdyrbrug — Danmarks første Husdyrbrugskonsulent.

*

1879. Landhusholdningsselskabet foranstaltede en Udstilling af dansk Smør i London i Forbindelse med en international Landbrugsudstilling. Den tilrettelagdes af *Segelcke* og viste „Flaget“ paa en for Danmark værdig Maade. Fru *Hanne Nielsen*, Havarthigaard, tilkendtes Prisen for det bedste *ferske* og Fru *C. de Lichtenberg*, Hessel, Prisen for det bedste *saltede* Smør paa Udstillingen. Det første Grundlag for det danske Smørs Verdensry var lagt.

*

1882. Skolelærer *P. Nielsen*, Tystofte, ansattes som Selskabets Konsulent i Plantekultur. Ved Midler fra Landhusholdningsselskabet og senere fra Staten sattes han i Stand til at udbygge den paabegyndte Forsøgsvirksomhed, der senere blev til *Statens Forsøgsvirksomhed i Plantekultur*. I 1898 nedsattes *Statens Planteavlsvudvalg*, men Virksomheden havde dog indtil 1908 nogen Tilknytning til Landhusholdningsselskabet.

Selskabets *Hvedeudvalg* nedsattes 1882. Med *Chr. Sonne* som Forsøgsleder iværksattes omfattende Hvedeforsøg, omhandlende ikke blot Dyrkningen, men ogsaa kemiske Undersøgelser og Bagningsforsøg. — Det følgende Aar paabegyndtes Maltbygforsøgene.

*

1885. Selskabet nedsatte et Museums-Udvalg til Forberedelse af en landbohistorisk Afdeling ved den store Udstilling i København 1888. Der indsamledes og indkøbtes Ting af landbohistorisk Interesse, som efter Udstillingen fik til Huse ved Lyngby Landboskole. I 1906 overgik Samlingen til *Dansk Landbrugsmuseum*.

*

1888. I Hundredaaret for Stavnsbaandets Ophævelse udsendte Selskabet 1. Bind af „*Landboskriiter*“, forfattet af Gaardejer *N. Rasmussen-Søkilde*: Landboreformerne og den danske Bondestands Frigørelse før og efter 1788.

*



Den Ankerske Gaard. I denne Ejendom havde Selskabet til Huse i 19 Aar, efter at det i 1884 — foranlediget af Christiansborg Slots Brand — maatte fråflytte *Prinsens Palæ*.

1892. Selskabet nedsatte et fast Redskabs- og Maskinudvalg, der med en Statsbevilling paa 5000 Kr. aarlig paabegyndte systematiske Redskabs- og Maskinprøver til Vejledning for saavel Landmænd som Fabrikanter. I 1914 overgik Virksomheden til Staten og videreførtes som „*Statens Redskabsprøver*“.

*

1894. Ved Frihavnens Aabning overtog Landhusholdnings-selskabet *Kontrollen med Korn og Foderstoffer m. m.*, som passerede Frihavnen, en Kontrol som det gennemførte indtil 1929.

*



Fra 1804 er Sølvbægere i 6 forskellige Størrelser blevet benyttet af Landhusholdningsselskabet som Belønninger. I 1900 besluttedes det at nøjes med 3 forskellige Størrelser.

Disse Bægere uddeles nu fortrinsvis som *Hædersbelønninger for Landboflid* og er gennem en Aarrække i et Antal af 3—5 Bægere aarlig givet til mindre Jordbrugere, der med smaa Midler, men stor personlig Dygtighed og Arbejdsindsats har opdyrket Hede, Mosearealer o. lign.

Selskabets største Sølvbæger.

1910. Et af Selskabet nedsat Udvalg til Behandling af Spørgsmaalet om Landbrugets Regnskabsføring og dens Udbredelse foreslog Oprettelsen af et Bureau til Indsamling og Bearbejdning af Landbrugets Driftsregnskaber. Planen for et saadant udarbejdedes 1916. Med Tilskud fra Staten bekostede Selskabet Arbejdet i de 2 første Virksomhedsaar indtil 1918, da *Det landøkonomiske Driftsbureau* blev en selvstændig Institution.

*

1911. Som Hædersbelønning til Tyende for lang og tro Tjeneste inden for Landbruget, Skov- og Havebruget indstiftedes Landhusholdningsselskabets *Duelighedsmedalje*.

*



Duelighedsmedaljen.

1912. Udvalget for *Afsætning af dansk Sædefrø til Udlandet* nedsattes med den Opgave at søge klarlagt, i hvilke Lande Eksportører af dansk Frø — paa Grundlag af Forsøg med danske Sorter og Stammer — kunde vente at finde de bedste Afsætningsmuligheder.

*

Landøkonomisk Rejsebureau oprettedes 1912 i Samarbejde med andre Organisationer. Det tilrettelægger Udlændinges Rejser i Danmark og Danskes Rejser — navnlig Studierejser — i Ind- og Udland, for saa vidt disse angaar Landbruget og dermed beslægtede Erhverv.

*

1919. Selskabet fejrede sit 150 Aars Jubilæum den 29. Januar under stor Deltagelse og i Overværelse af Hans Majestæt Kongen. I Anledning af Jubilæet udgaves „Det kgl. danske Landhusholdningsselskabs Historie 1769—1918“ i 2 Bind, udarbejdet af Sekretær H. Hertel — et fremragende

Skrift, ikke blot med Henblik paa Selskabets, men paa hele Landbrugets Historie.

*

Landhusholdningsselskabet deltog 1919 sammen med De samv. danske Landboforeninger og Andelsselskaberne i Oprettelsen af *Landbrugsraadet*, i hvilket Selskabet var repræsenteret i 14 Aar.

*

1927. Foranlediget bl. a. af Drøftelser angaaende Selskabets Arbejdsomraader og en begyndende Nedgang i Medlemstallet blev Spørgsmaalet om Landhusholdningsselskabets fremtidige Stilling sat paa Dagsordenen. Fremtrædende Medlemmer af Selskabet gik ind for, at dets fremtidige Virksomhed skulde samle sig om den Opgave at *støtte og opmuntre Landbrugsforskningen og dennes Udnyttelse i Landøkonomien*.

*

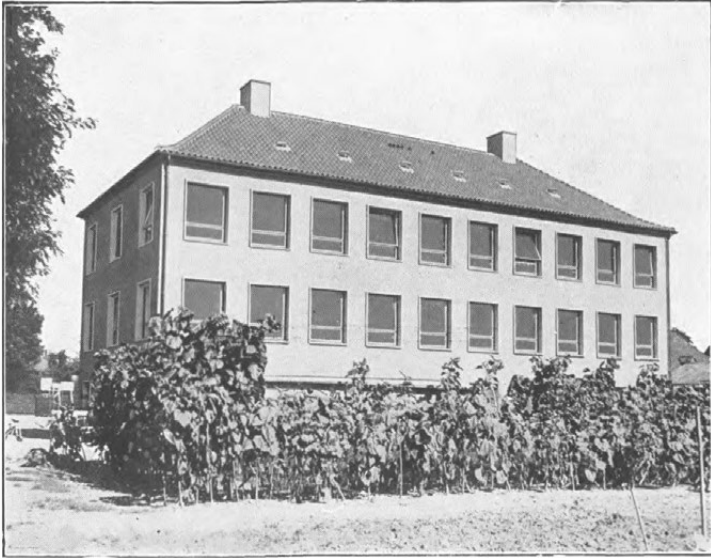
1933. *Samvirksomheden for landbrugsfagligt Oplysningsarbejde* oprettedes. I Samvirksomheden deltager foruden Landhusholdningsselskabet Foreningerne af danske Landbrugslærere, Landbrugskonsulenter, Landbrugsblade, Landbrugskandidater, Nordiske Jordbrugsforskeres Forenings danske Afdeling og — siden 1942 — Foreningen af danske Husholdningslærerinder.

Det økonomiske Grundlag for Samvirksomhedens Arbejde er først og fremmest den af Forpagter *Chr. Sonne* i 1930 skænkede Arbejdsfond, for hvis Midler der bl. a. udioldes en omfattende Kursusvirksomhed.

*

1933. Landhusholdningsselskabet flyttede ind i sin egen Bygning, opført paa Landbohøjskolens Grund ved Rolighedsvej. Et Spørgsmaal, som gentagne Gange med Aars Mellemrum var blevet fremdraget inden for Selskabet, havde dermed fundet sin Løsning — og et længe næret Ønske blev opfyldt.

*



Landhusholdningsselskabets Bygning.

Landhusholdningsselskabet har gennem Aarene modtaget talrige større og mindre Legater til Forvaltning — saa sent som i 1943 Godsejer Hasselbalchs og Hustrus Legat paa 100 000 Kr. til Fremme af Landmandsuddannelsen. Legaterne samler sig om følgende Hovedformaal:

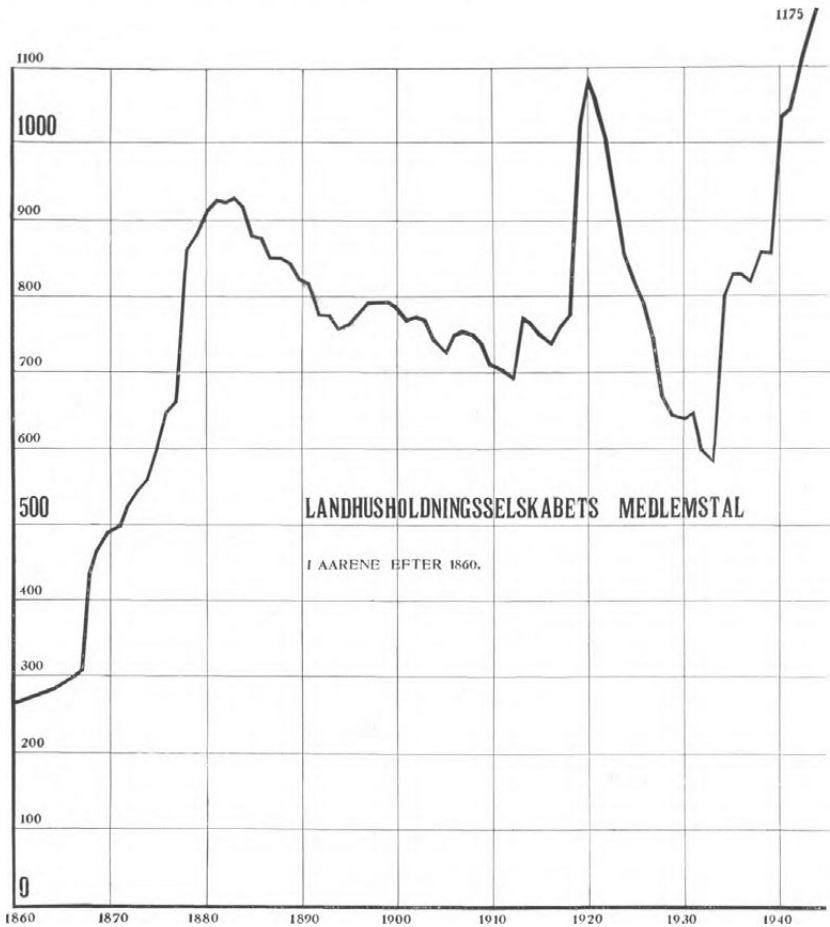
Unge Landmænds praktiske og teoretiske Uddannelse	ca.	504 300 Kr.
Videnskabeligt Forskningsarbejde	ca.	471 400 Kr.
Understøttelser for trængende Landmænd og deres Efterladte	ca.	1 524 200 Kr.
Landbrugsfagligt Oplysningsarbejde ..	ca.	146 000 Kr.
Til Præmier, Belønninger m. v.	ca.	75 345 Kr.
		<hr/>
Ialt	ca.	2 721 245 Kr.

*

1938—43. Gennem Aarene har Selskabet jævnlig udgivet prisbelønnede Afhandlinger og andre Skrifter — af større Serier saaledes *Amtsbeskrivelser* og *Landboskrifter*. Disse sidste er siden 1888 udkommen med 23 Bind.

Først i Aarene 1938—43 er denne Udgivervirksomhed kommen til fuld Udfoldelse. De nuværende Bestræbelser for at fremskaffe god og billig Landbrugslitteratur er et Led i det Oplysningsarbejde, som indledes med Dannelsen af forannævnte Samvirksomhed.

Omfanget af Udgivervirksomheden indenfor Landhusholdningsselskabet kan talmæssigt belyses derved, at der af Selskabets Landbrugsbøger, i dets 175. Arbejdsaar (1943/44), tryktes ialt 21 med et samlet Oplag paa 136 000 Eksemplarer.



Landhusholdningsselskabets Medlemstal 1860—1943.